Etkili Geri Bildirim: Tanımı, Özellikleri ve Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar konusu aşağıda detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Bu makaleyi Spotify'da sesli olarak dinlemek için podcast'ine bu linkten ulaşabilirsiniz.

https://open.spotify.com/episode/4WqomIYboC0b3XhLUOyB1H?si=IWzbuOSpSOGfjWO64r4OdQ

Etkili Geri Bildirim: Tanımı, İşlevi ve Özellikleri

Geri bildirim, öğrencinin mevcut performansı ile belirlenen öğrenme hedefleri arasındaki farkı görmesini sağlayan kritik bir bilgidir. Ancak, etkili geri bildirim, sadece "ne yanlış yapıldığını" belirtmekten çok daha fazlasını içerir. Öğrencinin **şu anki durumunu tanımasını** sağlamalı, **gelişimi için somut yollar göstermeli** ve **motive edici, öğrenmeyi destekleyici bir dil** kullanmalıdır. Geri bildirim, öğrenme sürecindeki bir "boşluk" metaforuyla açıklanabilir; bu boşluk, öğrencinin "şu an nerede olduğu" (mevcut durum) ile "nereye gitmek istediği" (amaç) arasındaki farkı temsil eder ve geri bildirim, öğrencinin "oraya nasıl ulaşabileceği" (gelişim yolları) konusunda rehberlik eder.

Etkili geri bildirim, aynı zamanda "ileri besleme" olarak da tanımlanır, çünkü öğrencinin düşünme ve öğrenme sürecini ileriye taşıyan bir müdahaledir. Geri bildirimin doğası gereği sosyal olarak yapılandırılmış ve bağlamsal olarak konumlandırılmış olduğu (Ajjawi ve Boud, 2017) belirtilmiştir, bu da her zaman ve her durumda "en yararlı olan" tek bir geri bildirim türünden bahsedilemeyeceği anlamına gelir.

Etkili geri bildirimin beş temel özelliği bulunmaktadır:

1. **Zamanında Verilmelidir:** Geri bildirim, öğrencinin hala öğrenme sürecine açık olduğu bir zamanda sunulmalıdır. Örneğin, bir sunumun hemen ardından kısa bir sözlü değerlendirme yapmak veya aynı gün içinde yazılı not iletmek, bir hafta sonra verilen yazılı geri bildirimden çok daha etkilidir. Geri bildirim, öğrencinin o anki performansına ilişkin belleği tazeyken verildiğinde, öğrencinin hatalarını veya gelişim alanlarını daha net anlamasına ve düzeltme yapmasına olanak tanır. Örnek olarak, bir sunumda girişin dikkat çekici olduğu ancak güncel örneklerin eksikliği nedeniyle anlatımın zayıfladığına dair geri bildirim, öğrencinin yakın tarihli olayları örnek vererek daha güçlü bir etki yaratabileceğine dair somut bir öneri sunar.
2. **Açık ve Anlaşılır Olmalıdır:** Geri bildirimde teknik terimler veya muğlak ifadelerden kaçınılmalı, öğrencinin ne yapması gerektiğini doğrudan ve sade bir dille anlaması sağlanmalıdır. "Yazım biraz karışık olmuş" gibi zayıf örnekler yerine, "İkinci paragrafta ana fikre ulaşmak zorlaşıyor. Konuyu destekleyen örneği önce verirsen akış daha net olur" gibi güçlü ve yönlendirici ifadeler tercih edilmelidir. Bu netlik, öğrencinin geri bildirimi somut eylemlere dönüştürmesine yardımcı olur.
3. **Kişiselleştirilmiş Olmalıdır:** Tüm öğrencilere aynı geri bildirimi vermek, bireysel gelişimi desteklemez. Geri bildirim, öğrencinin kendi çalışmasına özgü noktalara odaklanmalı ve vurgulamalıdır. Örneğin, bir öğrenciye "Veri analizinde tabloları doğru

yerleştirmişsin, bu önemli bir gelişme. Ancak yorum kısmında kendi ifadelerine daha çok yer verebilirsen, metin daha özgün olur" şeklinde kişiselleştirilmiş geri bildirim vermek, öğrencinin güçlü yönlerini pekiştirirken, gelişim alanlarına dair net bir yol haritası sunar. Başka bir örnekte, paragraf yapısını geliştiren bir öğrenciye, bir sonraki adım olarak geçiş cümlelerine odaklanması ve "Bununla birlikte", "öte yandan" gibi bağlaçlarla metni daha akıcı hale getirmesi önerilebilir.

4. **Gelişime Açık Alanlara Odaklanmalıdır:** Etkili geri bildirim, sadece eksiklikleri belirtmekle kalmaz, aynı zamanda öğrencinin nasıl ilerleyebileceği konusunda yön de gösterir. Öğrencinin neyi yanlış yaptığını söylemek yeterli değildir; aynı zamanda bu yanlışın nasıl düzeltileceği veya belirli bir becerinin nasıl geliştirileceği konusunda rehberlik edilmelidir. Bu, öğrencinin motivasyonunu korumasına ve bir sonraki adımda ne yapacağını bilmesine yardımcı olur.
5. **Yalnızca Not Vermez, Yön Gösterir:** Bir öğrencinin aldığı notun (örneğin 75 puan) neden verildiği açıklanmadığında, bu bir öğrenme fırsatı olmaktan çıkar. Notun yanı sıra, öğrenmeye katkı sunan açıklayıcı geri bildirim vazgeçilmezdir. Örneğin, bir ödevin 75 almasının nedenleri olarak giriş bölümünün netliği ancak kaynakların güncel olmaması belirtilebilir; öğrenciye 2020 sonrası yayınlara yer vermesi ve sonuç bölümünü iki paragrafta genişletmesi önerilerek somut iyileştirme alanları sunulur. Bu yaklaşım, notu bir son yerine, öğrenme yolculuğunda bir araç haline getirir.

Etkili Geri Bildirim İçin Ölçütlerin Belirlenmesi

Etkili geri bildirimin en temel unsurlarından biri **ölçüt temelliliktir**. Bu, öğrencinin neye göre değerlendirildiğini açıkça bilmesi gerektiği anlamına gelir. Geri bildirim, "iyi" veya "yetersiz" gibi genel ifadeler yerine, belirlenen açık ve anlaşılır ölçütlere dayanmalıdır.

Ölçüt belirlemenin faydaları şunlardır:

- **Şeffaflık sağlar:** Öğrencinin beklentileri ve değerlendirme kriterlerini net bir şekilde görmesini sağlar.
- **Öğrencinin kendi öğrenmesini değerlendirmesine olanak tanır:** Öğrenci, kendi performansını belirlenen ölçütlere göre karşılaştırabilir ve öz-değerlendirme becerilerini geliştirebilir.
- **Akademisyenlerin daha tutarlı ve objektif geri bildirim vermesine yardımcı olur:** Belirlenmiş ölçütler, farklı öğrencilere veya farklı zamanlarda verilen geri bildirimlerin standardizasyonuna katkıda bulunur.

Ölçütler çeşitli yollarla uygulanabilir:

- **Rubrik kullanımı:** Rubrikler, performans düzeylerini betimleyen ölçütler sunar. Öğrenciye beklentileri netleştirir ve değerlendirme sürecine aktif katılımını sağlar. Bir rubrik, konuyu anlama, analiz ve açıklama, yapı ve açıklık gibi kriterleri farklı puan aralıklarına göre tanımlayarak öğrenciye somut bir yol haritası sunar.
- **Önceden paylaşılan örnek çalışmalar:** Beklentilerin somutlaşmasını sağlar ve öğrencinin hedeflediği kalite düzeyini görselleştirmesine yardımcı olur.

- **Öğrenciyle ölçütlerin birlikte oluşturulması:** Bu yaklaşım, öğrencinin sürece katılımını ve belirlenen ölçütleri sahiplenmesini artırır.

Ölçütler belirsizse geri bildirim etkisiz olur. Örneğin, “Analiz becerisi” gibi belirsiz bir ifade yerine “Verilen metni çözümleme ve yorumlama düzeyi” gibi açık, şeffaf ve ölçülebilir kriterler belirlenmelidir.

Yazılı Sınavlar Sonrası Geri Bildirim

Yazılı sınavlar sonrası yapılan geri bildirimler, öğrencinin kendi öğrenmesini gözden geçirmesi açısından kritik fırsatlar sunar. Ancak, pratikte çoğu zaman sınav sonrası sadece “puan” açıklanması, önemli bir öğrenme fırsatının kaçırılmasına yol açar.

Sınav sonrası etkili geri bildirim sağlamak için çeşitli yöntemler uygulanabilir:

1. **Toplu Sınav Çözüm Oturumu ve Soru Bazlı Toplu Geri Bildirim:** Sınav sonrası soruların öğrenciyle birlikte değerlendirilmesi etkili öğrenme sağlar. Sık yapılan hatalar örneklerle açıklanmalı ve “Neden bu cevap doğru?” tartışması yapılmalıdır. Örneğin, sınavdan sonra sınıfa gelerek “1. soruda %65 oranında yanlış yapılmış” gibi veriler üzerinden sorunun öğrenme boyutunu tartışmak önemlidir. Öğrencilerin kendi cevaplarını beklenen yanıtlarla karşılaştırmaları, hatalarını analiz etmeleri ve gelişim alanlarını fark etmeleri teşvik edilir. Atatürk Dönemi ekonomik politikaları sorusunda devletçilik ilkesinin temel mantığını tanımlamada yaşanan zorluklar gibi yaygın hatalar, derslerde daha fazla örnekle pekiştirmeye ihtiyaç duyulduğuna dair ipuçları sağlayabilir.
2. **Alternatif Çözümler Sunmak:** Sadece doğru cevabı vermek yerine, yanlış seçeneklerin neden yanlış olduğunu tartışmak öğrencinin anlama derinliğini artırır. “3. soruda B şıkkı sıkça işaretlenmiş. Bu seçenek neden yanıltıcıydı? Bu hatayı yapanlar ne düşünmüş olabilir?” gibi sorularla öğrencilerin muhakeme yetenekleri geliştirilebilir.
3. **Mini Yeniden Yazım/Yansıtma Görevleri:** Öğrencilerden, sınav sonrası kendilerine ait bir cevabı yeniden yazmaları ya da kendi cevaplarını geliştirerek yeniden yapılandırmaları istenebilir. Örneğin, “Sınavda eksik yazdığınız cevabı şimdi yeniden yapılandırın. Ardından eksik kaldığınız kavramları belirleyin” görevi, öğrencinin eksiklerini fark etmesini ve gidermesini sağlar.
4. **Anonim Öğrenci Yanıtlarıyla Tartışma:** Gerçek öğrenci cevapları, anonim olarak sınıfla paylaşılabilir ve güçlü ve zayıf yönleri birlikte analiz edilebilir. “Şimdi size iki öğrenci yanıtı göstereceğim. Biri örnek teşkil ediyor, diğeri bazı yanlış anlamaları içeriyor. Gelin birlikte tartışalım” gibi uygulamalar, öğrencilerin sınavı sadece “geçmek” için değil, “anlamak ve gelişmek” için bir araç olarak görmelerini sağlar.

Öğrenci Merkezli Geri Bildirim Kültürü Oluşturmak

Yükseköğretimde etkili geri bildirimin süreklilik kazanması için, bu uygulamaların bireysel tercihlerden çıkarak kurum kültürünün bir parçası haline gelmesi gerekir. Bu kültürün temelinde, öğrencinin sadece geri bildirim alan değil; geri bildirim sürecine katılan, ona yön

veren ve hatta bazen geri bildirim veren bir özne olarak konumlandırılması yatar.

Öğrenci merkezli geri bildirim kültürünü oluşturmak için beş temel strateji bulunmaktadır:

1. **Geri Bildirim Sürecine Öğrencileri Dahil Etmek:** Bir ödev veya proje tesliminden önce öğrencilere değerlendirme ölçütlerinin yer aldığı bir rubrik verilmesi ve öğrencilerden kendi çalışmalarını bu rubriğe göre önceden değerlendirmeleri istenmesi bu sürecin önemli bir parçasıdır. Dilerse eşli akran değerlendirmesiyle öğrenciler birbirlerine yapıcı geri bildirim sunabilirler. Örneğin, poster sunumu için içerik doğruluğu, görsel tasarım, kaynak kullanımı ve sunum becerileri gibi ölçütler belirlenebilir ve öğrencilerden bu ölçütlere göre kendilerine puan vermeleri ve öz-değerlendirme yazmaları istenebilir.
2. **Geri Bildirimi İki Yönlü Hale Getirmek:** Dönem ortasında ve sonunda öğrencilerden ders işleyişi ve öğretim yöntemlerine dair kısa, yapılandırılmış geri bildirimler toplanabilir. Bu sayede öğretim elemanı da kendi pratiğini gözden geçirebilir. Örneğin, “Bu döneme kadar hangi geri bildirim biçimi sizin için daha etkili oldu?” veya “Geri bildirimlerimden daha fazla fayda sağlayabilmeniz için neyi değiştirebilirim?” gibi sorularla öğrenci görüşleri alınabilir.
3. **Geri Bildirimi Öğrenmenin Parçası Hâline Getirmek:** Geri bildirimin sadece “nottan sonra” verilen bir şey değil, öğrenme sürecini yönlendiren bir araç olduğu anlayışı vurgulanmalıdır. Yazılı sınavlardan sonra soruların sınıfta birlikte analiz edilerek doğru yanıtlara ulaşma sürecinin tartışılması buna bir örnektir. “Bu soruda doğru yanıt ‘B’ seçeneği. Gelin birlikte neden diğer seçenekler eleniyor, hangi hatalar yapılmış inceleyelim. Bu analiz size benzer sorularda nasıl düşüneceğinizi gösterecek” gibi yaklaşımlar öğrenme derinliğini artırır.
4. **Öğrenciye Hata Yapma Hakkı Tanımak:** Geri bildirim kültürü, öğrencilerin hata yapmaktan korkmadığı, hatanın öğrenmenin doğal bir parçası olduğu bir iklimde gelişir. “Taslak – Geri Bildirim – Revizyon” döngüsünün ders sürecine entegre edilmesi önemlidir. Öğrencilerin bir ödevi veya projeyi ilk denemede mükemmel yapmaları değil, aşama aşama gelişmeleri teşvik edilir. Örneğin, ilk taslakta giriş paragrafının zayıf kaldığı ancak konuya ilginin açıkça görüldüğü bir öğrenciye, girişin kapsamını daha net tanımlayarak okuyucunun takip etmesini kolaylaştırabileceği geri bildirimi verilebilir.
5. **Geri Bildirimi Normalleştirmek ve Süreklileştirmek:** Geri bildirim kültürü, tek seferlik değil, dönem boyunca devam eden ve öğrencinin alıştığı bir iletişim biçimi olmalıdır. Her ders sonunda 2-3 dakika “geri bildirim sohbeti” yaparak öğrencilerin süreçle ilgili görüşleri alınabilir. Küçük geri bildirim notları (örneğin çevrim içi platformlarda yorum, kısa video, ses kaydı) ile destek sağlanabilir. Dersin başında zorlanılan ancak sonlara doğru akıcı çözülen problemler gibi ilerlemeler, çözüm stratejilerinin birlikte gözden geçirilmesiyle daha da pekiştirilebilir.

Sonuç olarak, öğrenci merkezli geri bildirim kültürü, sadece öğrenci performansını değil, öğretim elemanının öğretme biçimini de dönüştürür. Bu sayede etkileşim artar, güven gelişir ve öğrenme derinleşir. Etkili geri bildirim; zamanında, açık, kişiselleştirilmiş ve yönlendirici olmalıdır. Öğrencilerin değerlendirme ölçütlerini bilmesi, geri bildirimi anlamlı

hale getirir. Yazılı sınavlardan sonra yapılan analiz ve toplu geri bildirim, öğrenmeyi derinleştirir. Geri bildirimin bir kültüre dönüşmesi, öğrenciyle güçlü bir öğrenme ilişkisi kurulmasını sağlar. Geri bildirim, yalnızca bir değerlendirme aracı değil, aynı zamanda öğretimin kendisidir.